

Motion till riksdagen 2013/14: MJ258

av Tina Ehn m.fl. (MP)

Bin och pollinering – dess betydelse för livsmedelsproduktion

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att miljöersättningarna för bl.a. skyddszoner och kantzoner behöver utvecklas så att de säkerställer och gynnar miljöer som är viktiga för honungsbiet och andra pollinerare i landskapet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja utvecklingen av fler ekologiska jordbruk och livsmedelsproducenter med anledning av det ekologiska jordbrukets fördelar för bin och andra pollinerare.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa pollineringsersättning för aktiv biodling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rådgivning ska finnas och vidareutvecklas som stöd för den ekologiska biodlingen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbjuda neonikotinoider som betningsmedel, samt utveckla skonsamma behandlingsmetoder mot varroakvalster.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa möjligheter för och med biodling, vilket dessutom bidrar till arbetstillfällen både i staden och på landsbygden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om risker och problem med GMO-rester i honung.

Honungsbiet (*Apis mellifera*)

Människan har under lång tid nyttjat honungsbiet och alla de produkter som dessa bidrar med; honung, vax, propolis, bigift samt pollen. Den söta honungen används som livsmedel och som ingrediens i många olika produkter.

Fel! Okänt namn på

Vaxet kan användas till olika nyttoprodukter som bland annat ljus och som tätningsmedel.

Dessutom, eller kanske framför allt, är honungsbiet en mycket viktig aktör inom det som brukar benämnas ekosystemtjänster genom att pollinera växter. På Jordbruksverkets hemsida finns följande information:

Bin och humlor har stor betydelse för pollinering av både odlade och vilda växter. Jordbruksverket uppskattade år 2009 att det ekonomiska värdet av pollineringen av odlade grödor i Sverige är mellan 189 och 325 miljoner kronor. Utöver det tillkommer pollination av vilda växter, till exempel blåbär och hallon. Globalt sett är ungefär en tredjedel av den mat vi äter helt beroende av pollinerande insekter, och omkring 85 procent av pollineringen görs av honungsbin.

Under antal år har det runt om i världen rapporterats om att bin dör och att pollinerare har minskat. Varför bin dör, har med stor sannolikhet flera orsaker. En av de viktigaste orsakerna, anses varroakvalster vara. Dessutom är virus, yngelröta, stress, foderbrist, monokulturodlingar och bekämpningsmedel ytterligare orsaker till att bin dör.

Bin och bidöd är en i allra högsta grad politisk fråga. EU-parlamentet har vid flera tillfällen antagit resolutioner om biodling och bihälsa. EU-parlamentet har skrivit en resolution och uppmanat kommissionen att satsa mer på att gynna biodling.

Det finns en genuin oro från många människor, då man nåtts av informationen om en pågående "bidöd". Det är ganska uppenbart att om de som utför pollinerings tjänsterna försvinner och dör, oavsett anledning, då ökar sårbarheten för livsmedelsproduktion i världen. Frågan är således av betydelse för varje politisk församling, oavsett nivå.

I den här motionen vill vi lyfta fram honungsbiets stora betydelse för livsmedelsproduktionen, men även humlor och andra insekters betydelse för pollinering av flera livsmedelsgrödor.

Pollinerings tjänster och livsmedelsproduktion

Stora värden av pollineringsarbetet från honungsbiet skapas i frukt- och bärödlingar, jordbruksgrödor, både yrkesmässiga, vilda och privata. Och specifikt stora värden av pollineringen från honungsbin finns framför allt i äppelödlingar, men även i jordgubbsödlingar och vid odling av oljeväxter.

Dessutom är värdet av honungsbins pollinerings tjänster i kommersiella grödor 1,4–2,8 gånger så högt som värdet av honungsproduktionen i Sverige.

På Sveriges Biodlare Riksförbunds hemsida står att läsa:

Det råder stor enighet bland forskarna om att bina har en positiv inverkan på kvantitet och kvalitet i såväl raps- som rybsgrödor. Skörden ökar med minst 5 % för raps och minst 15 % för rybs. Binas verksamhet bidrar till att grödan mognar tidigare, vilket ger lägre vattenhalt och säkrare skörd. Den förbättrade pollineringen gör att fröet mognar jämnare vilket ger mindre spill. Oljeväxternas blommor vissnar efter befruktningen varför risken för angrepp från skadeinsekter blir mindre vid en snabb pollinering

och klorofyllhalten blir lägre på grund av den högre andelen mogna frön i en tidigt och jämnt pollinerad gröda. Binas effektiva pollinering ger således fler och oljerikare frön vilket naturligtvis direkt påverkar odlingens ekonomiska avkastning.

Att pollinering är viktig för odlade grödor och att effekten av att pollinering sker i flera processer kan man förstå genom förklaringen ovan, det är kunskaper som ofta stannar hos de som är intresserade av biologiska system och kanske inte alltid når fram till platsen för de ekonomiska kalkylerna. För att det ekonomiska systemet ska bidra till att gynna det som kan öka skördar och minska förluster, genom att dra nytta av naturens snillerikedom vill vi lyfta fram betydelsen av honungsbiets pollinering för livsmedelsproduktion.

Miljöersättningar och skydds zoner

Även om det är viktigt att fokusera på honungsbiets situation, så hänger dess existens ihop med det vilda biets förutsättningar. Både tambiet och de vilda pollinerarna är beroende av att det finns kantzoner eller skydds zoner i landskapet där sälg, örter, blommor och vegetation får växa vilt. Speciellt utmärkande är det här behovet i slättlandskapet. Samtliga pollinerare påverkas således av hur landskapet brukas. Tillgång till växter och vegetation är viktig. Genom att utforma miljöersättningar som gynnar pollinerande insekters tjänster, de så kallade kollektiva nyttigheterna, minskar även sårbarhet hos vår gemensamma livsmedelsförsörjning. Det bidrar också till ökad livsmedelstrygghet. I slättlandskapet förekommer majoriteten av spannmålsodlingen. Det är i detta landskap av extra stor betydelse att det finns rikligt med insekter som kan bidra till pollinering.

Vi anser att miljöersättningar för skydds zoner och kantzoner med vegetation av betydelsefulla växter för pollinerare ska utvecklas, så att de säkerställer och gynnar miljöer som är viktiga för honungsbiet och andra pollinerare. Detta är speciellt av betydelse i slättlandskapet.

Ekologiska jordbruk, pollinerare och jordbruksmetoder

Vilda pollinerande insekter i landskapet minskar, de minskar i antal och de minskar i arter. Precis som vi tidigare nämnt i motionen är orsakerna flera, och en del av orsaken är ett intensivare jordbruk, monokulturer samt användningen av kemiska bekämpningsmedel såsom insekticider och herbicider. Därtill kommer även andra faktorer som förändringar i landskapet, klimatförändringar och så vidare. Vi anser att det finns en stor skillnad på om jorden brukas utan gifter eller om kemisk bekämpning nyttjas. Det finns en skillnad i påverkan på pollinerarnas livsmiljöer. Vid användning av kemiska bekämpningsmedel riskerar dessa att döda även de ”nyttiga” insekterna och mångfalden i växtligheten.

Fel! Okänt namn på

Vi anser att man i stället behöver odla mer enligt ekologiska principer, utan kemisk bekämpning och genom att utveckla odlingsmetoder där hänsyn tas till hela odlingsystem och därmed ger bättre förutsättningar för bin och andra pollinerare. Vi vill stödja utvecklingen för fler ekologiska jordbruk och livsmedelsproducenter med anledning av kunskapen om det ekologiska jordbrukets fördelar för bin och pollinerare.

Grödornas betydelse och utveckling av pollineringsersättning

Antalet vilda bin minskar. Det är inte en bra utveckling. Till viss del kan vi kanske kompensera detta genom att öka honungsbiets roll. Och vi kan även odla sådana grödor som bin föredrar, så kallade fångstgrödor. Vilka grödor man väljer att odla och gynna har betydelse för bin. Honungsört är ett exempel på en sort som ger en god produktion av nektar och även av pollen och som betyder mycket som foder åt bin. På våren är tillgången av sälj av stor betydelse för bin.

Som biodlare fås inkomster av de produkter bin producerar i princip endast från honung. De pollinerings effekter som den här motionen fokuserar på benämns som kollektiva nyttigheter. Nyttigheter som borde uppmuntras och ges en viss ersättning. Lämpligt är de stödsystem som finns inom EU:s jordbrukspolitik. Speciellt lämpligt är det så kallade landsbygdsprogrammet.

När nu det svenska landsbygdsprogrammet ska tillämpas i Sverige anser vi att det ska finnas utrymme för att gynna honungsbiet, biodlaren som sköter om sina bin och deras samhällen, den inhemska livsmedelsproduktionen, den biologiska mångfalden, landsbygdens företagare och den inhemska honungsproduktionen. De är delar av en helhet som med stor sannolikhet kommer att gynnas av en pollineringsersättning.

Nationella honungsprogrammet

Sverige har ett nationellt program som kallas nationella honungsprogrammet. Under åren 2011–2013 har 5 miljoner kronor årligen anslagits för olika projekt eller aktiviteter som gynnar svensk biodling. Programmet har tagits fram i nära samarbete med biodlingens organisationer.

När den här motionen skrivs råder oklarhet över vad som är aviserat i budgeten för att gynna pollinering och det råder oklarhet om slutliga resurserna inom det svenska landsbygdsprogrammet, men ett förslag har arbetats fram på ett nytt program för kommande år som ska generera kollektiv nytta för svensk biodling.

Förslaget till nytt nationellt program för att förbättra villkoren för produktion och saluföring av honung för åren 2014–2016, är benämningen på pro-

grammet. Inom programmet ämnar man finansiera bland annat en bihälsokonsulent med uppdrag att öka kunskaper bland annat om förebyggande sjukdomsarbete och marknadsföring. Vi anser att rådgivningen även ska finnas och vidareutvecklas som stöd för den ekologiska biodlingen.

Förbjud neonikotinoider som betningsmedel, utveckla skonsamma behandlingsmetoder mot varroakvalster

Neonikotinoider får en allt mer ökad användning i jordbruket. Neonikotinoiderna är den vanligaste insekticiden i världen och utgör ca 25 procent av den totala användningen.

Europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten Efsa genomförde en studie som visade på stora risker för bin som exponeras för så kallade neonikotinoider.

Ett av de utpekade bekämpningsmedlen är imidacloprid – ett ämne som används i Sverige i en mängd av 10 ton per år.

Neonikotinoider, som används som betningsmedel mot insekter och akaricider, bekämpningsmedel mot varroakvalster kan skada bin allvarligt.

Enligt vissa forskare kan betningsmedel som innehåller neonikotinoider orsaka massdöd av bin. I vissa fall sprids även neonikotinider direkt i växande gröda, och spår har hittats i både pollen och nektar.

Neonikotinoider används även frekvent inom skogsbruket trots att ekologiska alternativ finns. De används inom skogsbrukets plantproduktion.

Bina i sin tur hämtar harts på barrträd i skogen för att producera propolis även, kallat ”bikitt”.

Akaricider, mot varroakvalster, kan orsaka förgiftningar eller försvagningar av bisamhället. Honungsbin har ett högt utvecklat kommunikationssystem, som är känsligt och kan påverkas allvarligt.

Miljömässigt skonsamma behandlingsmetoder mot varroakvalster

Idag är uppskattningsvis minst 90 procent av de svenska bisamhällena angripna av varroa. Många biodlare slutar med biodling på grund av varroakvalstret och de besvär med behandling det medför. Många biodlare känner också tveksamhet mot att använda läkemedel eftersom dessa kan ge rester i biodlingsprodukterna.

Det finns andra metoder, skonsammare mot miljön. Organiska syror, eteriska oljor och biodlingstekniska metoder, kombinationer av dessa har visat sig kunna ge god effekt.

Tidigare nationella program har varit med och utvecklat samt studerat olika behandlingsformer anpassat för svenska klimatförhållanden. Det är ett

Fel! Okänt namn på

arbete som bör få fortsätta att utvecklas. Kombinationer av metoder vid skötsel och avelsarbete kan vara en väg för att finna ett sätt att kunna bedriva biodling trots närvaro av varroakvalster.

Bin bidrar till stadens och landsbygdens utveckling

Biodlingen i Sverige består av många småskaliga biodlare som inte omsätter sin honung på den öppna marknaden. Det är därmed svårt att mäta Sveriges totala honungsproduktion, men enligt uppskattning finns det mellan 125 000 och 150 000 bisamhällen i landet. De flesta bedriver småskalig biodling. Men det finns även ett hundratal personer som bedriver yrkesmässig biodling. Sveriges självförsörjningsgrad av honung uppskattas till 50 procent. Resten av honungen importeras.

Svensk handel med naturlig honung, uttryckt i ton

	2009	2010	2011	2012
Export	144	66	120	141
Import	3 605	3 970	4 057	4 370

Honungsskörden varierar mellan åren för den som håller bisamhällen. Biodling och biologisk mångfald är beroende av varandra, Bin pollinerar och ökar skördar, de bidrar till viktiga kollektiva nyttigheter. Biodling är också något som skapar arbetstillfällen framförallt på landsbygden och har därmed en roll för hållbar utveckling av landsbygdsområden.

Genom förvaltningen av bisamhällen gör biodlarna en betydelsefull miljöinsats och bidrar till hållbar produktion på landsbygden. Betesmarker lämpliga för bin, olika foderväxtmarker och grödor (raps, klöver, solros etcetera) förser bin med nödvändiga och näringsrika ämnen, vilket är viktigt för bin och bisamhällets motståndskraft mot sjukdomar.

Bisamhällen och biskötsel kräver dock inte eget markägande, men en viss tillgång av diverse växter och grödor behövs.

Bin i staden

Bisamhällen i staden kallas ibland för "urban bi" och finns i dag på flera håll runt om i landet. Bland annat i Gävle, där finns bikupor på taket till Gävles teater mitt i staden, liksom det finns bikupor i Stockholms centrum.

Företag startas som tar hand om skötseln av bin, där andra företag och enskilda personer kan adoptera bin och bisamhällen. Nyfikenhet och möjligheter skapas, något som sannolikt bidrar till att öka kunskapen och förståelsen för den biologiska mångfalden.

Man kanske kan säga att detta visar på ett ansvar och en kollektiv medvetenhet om att vi behöver fler bin och andra pollinerare för att trygga inte minst

vår livsmedelsförsörjning. Det är med denna insikt vi vill att det skapas ökade möjligheter att etablera bisamhällen och utveckla en mer mångfasetterad verksamhet runt om i landet. Till glädje och nytta för fler, och som dessutom bidrag till arbetstillfällena både i staden och på landsbygden.

Risker vid odling av GMO-grödor avseende pollen och honung

Om det finns odlingar av genmodifierade grödor i närheten av bikuporna kan bina få med sig pollen från dem hem till kupan.

Idag kontrolleras inte honung, eftersom det inte finns några bra analysmetoder. Om pollen finns i honungen är det i mycket små mängder och det kan också vara mycket ojämnt fördelat i honungen.

EU-domstolen har meddelat i domstolsutslag i Europadomstolen, ECJ (European Court of Justice), den 6 september 2011 att pollen från genetiskt modifierade växter i honung omfattas av GMO-lagstiftningen.

Det innebär att sådant pollen skall betraktas som livsmedel producerad av GMO och måste ha ett livsmedelsgodkännande för att honungen ska få säljas. Det innebär att GMO-kontaminerad honung måste märkas som GMO.

De växter som odlas i fältförsök har sällan sådant godkännande. Utslaget jämnar också vägen för kompensationsanspråk från lantbrukare som får sina grödor kontaminerade.

Slutligen om framtidshot och robotbin

I hotet av en framtid med allt färre pollinerare har forskare vid Harvarduniversitetet skapat ett litet robotbi tillverkat av titan och plast. Det är tänkt att dessa konstgjorda bin ska kunna pollinera växter.

En framtid utan bin och pollinerare är svår att föreställa sig. Trots det tillåts ohållbara brukningsmetoder och dödliga gifter att fortsätta att användas.

Vi har i den här motionen pekat på hoten mot bin och pollinerare. Och som tidigare nämnts används kemikalier i samhället och kemisk bekämpning i livsmedelsproduktionen. Monokulturen i jord- och skogsbruk är sådant som samhällen genom politiska beslut kan påverka.

Att blunda för en pågående förändring och sätta sin tro till att framtidens lösningar kommer att skapas genom tekniklösningar är antagligen både dyrare, krångligare och svårare än att gynna de ekosystemtjänster som både finns och fungerar – om vi är beredda att slå vakt om dem och inte fortsätter att hota deras funktioner.

Robotbin kan möjligen vara ett komplement till levande bin, men de kan aldrig ersätta dem fullt ut, skriver The Guardian:

Fel! Okänt namn på

Vi borde hellre hitta en lösning på varför bin och andra pollinerar dör (genom att förbättra och öka utfodring och den naturliga miljön samt minska användningen av bekämpningsmedel) snarare än att sätta vårt hopp till att ingenjörer ska hitta konstgjorda alternativ. Ekosystemet byggs upp av miljoner noga balanserade interaktioner. Vi kan inte åter skapa det med robotbin.

Stockholm den 1 oktober 2013

Tina Ehn (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)